

<Titel>

<Auteursnamen>

Schrijfvaardigheid Of: geïntegreerde spreek- en schrijfvaardigheid, grammatica, lees- en luistervaardigheid, literatuur, taalkunde, argumenten, ...

- Mate van voorbereiding: veel / ...
 - Materialen: een schaar, ...
 - Effectief bevonden voor: 4 havo / ...
-

Wat is de kernactiviteit van de leerlingen? Hier beschrijft u in één zin waar de leerlingen zich bij uw lesidee nu eigenlijk mee bezighouden.

1. *'Leerlingen leggen hun eerste reactie op een literaire tekst vast op een manier die latere reflectie op die reactie vergemakkelijkt.'*

2. *'Leerlingen werken aan het schrijven van een verhaal aan de hand van het vergelijken van hun verhaal met een verhaal van een medeleerling én met een gepubliceerd verhaal van een schrijver. Leerlingen analyseren en evalueren verschillen en overeenkomsten in de gemaakte keuzes van de schrijvers.'*

Wat is de kernactiviteit van de docent? Hier beschrijft u in één zin wat de docent bij uw lesidee nu eigenlijk doet om het leren van de leerlingen te ondersteunen.

2. *'Literair lezen en creatief schrijven worden geïntegreerd aangeboden om leerlingen inzicht te geven in de literaire keuzes van schrijvers. Ook wordt begrip van (een deel van) het literaire begrippenapparaat (thema, personages, plot, perspectief) ondersteund.'*

Hoe pak je dat aan? Hier beschrijft u concreet hoe het lesidee uitgevoerd wordt en wat daarbij belangrijk is voor de docent om op te letten.

1. *'Laat leerlingen meteen nadat zij een literaire tekst gelezen hebben de volgende zin opschrijven, als eerste spontane reactie: Dit is een [.....] tekst over [.....]. Leerlingen vullen zelf de twee lege plekken in. Het moet duidelijk zijn dat er geen foute antwoorden bestaan: ze beschrijven immers hun individuele, spontane eerste reactie. Een mogelijke vervolgstap in de les is de leerlingen te laten nadenken over wát in de tekst die eerste reactie bij hen heeft opgeroepen. Nota bene: het is belangrijk daarbij werkwoorden als 'verdedigen' of 'uitleggen' (van de geformuleerde zin) te vermijden, omdat deze werkwoorden een redenering impliceren die juist ontbreekt bij een spontane reactie. Een beter werkwoord in dit geval is daarom: 'verklaren'.'*

2. *'Stap 1: Kies een kortverhaal waarin zich een plot ontwikkelt dat de leerlingen in jouw klas kan aanspreken. Het hoeft geen realistisch plot te zijn; een fantasierijk plot dat de verbeelding aanspreekt, bijvoorbeeld een sprookje als Monstermeisje (Schaap, 2022, is bijzonder geschikt om te kijken naar verhaaltechnieken. Baseer de schrijfo opdracht die je de leerlingen geeft bij stap 2 op het thema van het kortverhaal dat je*

uitkiest. Dat maakt dat er straks een vergelijking mogelijk is tussen het eigen verhaal en het gekozen korte verhaal.

Stap 2: Introduceer je lessenreeks op een aansprekende manier door expliciet aandacht te besteden aan de waarde van verbeelding en creativiteit. Voer bijvoorbeeld een gesprek over creatief zijn en leg uit dat iedereen creatief kan denken en een verhaal kan opschrijven. Laat dan de leerlingen in de eerste les in verschillende schrijfrondes aan de hand van een duidelijke opdracht een kortverhaal schrijven. De opdracht is gebaseerd op het thema van het kortverhaal dat je later laat lezen.'

Met welk effect? Hier beschrijft u de effecten (liefst zowel de psychologische als praktische) die uw lesidee kan bewerkstelligen: wat levert het lesidee op?

1. *Psychologisch: leerlingen kunnen zich op deze manier makkelijker bewust worden van wat een tekst in eerste instantie met hen doet, zowel wat betreft hun spontane oordeel (eerste lege plek) als hun intuïtieve idee over de inhoud/betekenis ervan (tweede lege plek). Bewustwording van deze eerste, spontane reactie op de tekst kan denkautomatismen helpen afremmen: er is nu immers een vastgesteld eerste idee over de tekst, waartegen andere, misschien zelfs tegengestelde ideeën, af kunnen worden gezet. Op die manier kunnen leerlingen tot meer doordachte interpretaties komen (Koek, 2018).*

Praktisch: door de eerste reactie van leerlingen op een tekst qua vorm te standaardiseren wordt het makkelijker om (klassikaal of in groepjes) discussie te organiseren over de twee elementen in de zin waarin leerlingen zullen verschillen of overeenkomen: het oordeel en het idee over de inhoud. Daarnaast biedt een vastgelegde eerste reactie de mogelijkheid om leerlingen achteraf te laten reflecteren op hoe hun uiteindelijke interpretatie tot stand gekomen is, bijvoorbeeld door ze de verschillen en overeenkomsten te laten verklaren tussen de zin met hun eerste reactie en hun uiteindelijke interpretatie.

2. *Leerlingen gaan met meer betrokkenheid literaire verhalen schrijven en lezen. Doordat zij zelf verhaaltechnische keuzes maken en kleine problemen moeten oplossen, krijgen ze meer inzicht in het mechaniek van verhalen en de verhaaltechnieken van auteurs. Doordat de leerlingen met elkaar in gesprek gaan over hun 'problemen' en 'oplossingen' en de keuzes van de auteur van het voorgelezen verhaal Monstermeisje, is er sprake van actieve verwerking van aspecten van verhaalanalyse en het literaire begrippenapparaat, dichtbij hun eigen ervaringen met het schrijven van een verhaal.*

Ook leren leerlingen dat een thema voor een verhaal op veel verschillende manieren kan worden uitgewerkt. Door het vergelijken van hun verhaal met de verhalen van andere leerlingen en het verhaal van Annet Schaap en het analyseren van het effect van de verschillende keuzes, denken leerlingen bewust na over de keuzes die zijzelf én andere schrijvers voor hun verhaal hebben gemaakt en het effect ervan kunnen zij evalueren: wat vind je de meest geslaagde aanpak en welke de minste?

Waarom werkt het zo? Hier beschrijft u de mechanismen die ervoor zorgen dat het lesidee tot de beschreven effecten leidt.

1. *'Veel van ons denken wordt gestuurd door automatismen. Wanneer we over verschillende mogelijkheden willen nadenken, bijvoorbeeld wanneer we verschillende interpretaties willen afwegen, zullen we dat automatisch denken moeten pauzeren (Kahneman, 2011). Om dat te kunnen doen, moeten we ons eerst bewust zijn van die automatisch gevormde gedachten. Het noteren van je eerste, spontane reactie op een tekst stimuleert die bewustwording.*

Wanneer een lezer zich geen rekenschap geeft van zijn/haar spontane, dus automatisch gevormde, reactie op een tekst, wordt het waarschijnlijker dat een van de volgende twee dingen gebeurt 1) de onbewuste, niet benoemde, eerste reactie kleurt de verdere interpretatie van de tekst. De uiteindelijke interpretatie lijkt dan een afweging van mogelijkheden, maar is wellicht vooral een onderbouwing van een idee dat zich al meteen na eerste lezing gevormd heeft en geen échte ruimte meer heeft gelaten aan andere ideeën. Dergelijke interpretaties zijn een vorm van *belief preservation* (Kahneman, 2011; Koek, 2018); 2) de eigen spontane reactie speelt nauwelijks een rol in het interpretatieproces en de leerling gaat op zoek naar ‘wat de docent kennelijk wil horen’ (Faust, 2000; Koek, 2018). Dergelijke interpretatieprocessen dragen er niet toe bij dat leerlingen inzicht krijgen in hoe ze denken. Een gemiste kans, aangezien divers onderzoek aangeeft dat literatuuronderwijs juist aan dat inzicht kan bijdragen.’

2. ‘Uit onderzoek weten we dat leerlingen die eerst een eigen verhaal schreven, een literair verhaal daarna sneller lasen en met meer emotionele betrokkenheid dan leerlingen die niet schreven (Janssen & Van den Bergh, 2010). Ook bleek het zelf schrijven een positieve invloed te hebben op het verhaalbegrip en de waardering van leerlingen voor verhalen.

We weten dat het voor leerlingen belangrijk is om de wereld van de tekst te verbinden met hun eigen wereld (Schrijvers, 2016; Janssen & Braaksma, 2016). Doordat leerlingen zelf verhaalstof hebben gecreëerd rondom een thema, uit hun eigen voorkennis, verbeelding en ervaringen, zijn ze meer betrokken op de verbeelding en ervaringen die worden uitgedrukt in verhalen van anderen.

Ook onderzoek van Janssen, Broekkamp & Smallegange (2006) laat zien dat er een positieve relatie bestaat tussen literair lezen en creatief schrijven. De onderzoekers pleiten er dan ook voor om creatief schrijven een plaats te geven in het literatuuronderwijs, omdat het de leesattitude positief kan beïnvloeden.’

Meer weten? [Hier kunt u verwijzen naar \(max. 5\) \(vak\)publicaties, websites, etc.](#)

Faust, M. (2000). *Reconstructing Familiar Metaphors: John Dewey and Louise Rosenblatt on Literary Art as Experience*. *Research in the Teaching of English* (35, 1), 9-34.

Kahneman, D. (2011). *Ons feilbare denken*. *Business Contact*.

Koek, M. (2018). *Frustratie is goed: kritisch denken in de literatuurles*. *Levende Talen Magazine*, (105), 6-9.

Voeg een korte biografie, foto en contactgegevens van de auteur(s) toe, en geef aan welke van deze gegevens op de website mogen worden weergegeven. Voorbeeld:

Auteurs:

Anna van Strien
+ posts

Anna van Strien is vakdidactica en lerarenopleider Nederlands aan de Hogeschool van Amsterdam. Ze coördineert per augustus 2023 de masteropleiding tot eerstegraads leraar Nederlands. Anna is docent Nederlands sinds 2004 en werkte bij diverse scholen, waaronder recent SG Huizermaat in Huizen. Vakexpertise ligt in het bijzonder bij literatuuronderwijs, literatuurgeschiedenis en schrijfonderwijs.

Delen:

